
Notes

Lingüística i sociolingüística: reflexions metodològiques, per Joan A. Argente

Una versió preliminar i germinal d'aquesta nota formava part d'una de les ressenyes que el lector trobarà en aquest mateix número d'«Els Marges».¹ Tanmateix, el tarannà inevitablement discursiu de l'autor, així com l'actualitat no menys inevitable de la matèria a casa nostra i el caràcter relativament programàtic del text ressenyat —A. M. Badia i Margarit, *Entorn de la sociolingüística catalana: precedents, dificultats, continguts, objectius*—² han contribuït a dotar les presents reflexions d'un sentit general i unitari que, probablement, ultrapassa el caire més o menys conjuntural de la mera notícia bibliogràfica. Això, i la posterior reelaboració del tema des d'una perspectiva més àmplia han

aconsellat de publicar aquests comentaris com una unitat independent. He volgut, però, deixar constància del fet perquè pot explicar el to general d'aquest escrit: el lector no hi trobarà una exposició de fonaments, sinó més aviat una discussió metodològica i conceptual suggerida arran d'algunes afirmacions del professor Badia, les quals esdevenen potser especialment significatives pel simple fet que s'han produït, que afecten qüestions crucials, i, també, que reflecteixen, en alguna mesura, opinions més o menys difoses, o, si més no, susceptibles de rebre l'assentiment indiscriminat de la comunitat il·lustrada. És clar, doncs, que hom no ha de cercar ací una anàlisi del pensament del doctor Badia sobre la sociolingüística, car no he pretès a cap moment de seleccionar els textos més adients per a un estudi d'aquesta mena, ni s'hi ha de voler veure tampoc un «manifest». Afegiré, en fi, que he procurat defugir tant com he pogut i sabut la polèmica —i.e. les qüestions que es presten al debat— i mantenir-me constantment en el terreny, certament no pas poc crític, de la clarificació conceptual.

L'esmentat treball de Badia és, en el conjunt de l'obra on apareix, un article de pre-

1. Joan A. ARGENTE, ressenya de *Treballs de Sociolingüística, 1* (València 1977).

2. *Op. cit.*, ps. 15-35, refosa del text d'una conferència llegida per l'autor a la Universitat Catalana d'Estiu (Prada de Conflent, agost del 1973) i publicada després amb el títol *Procés i objectius de la sociolingüística catalana, "Iberoromania"*, núm. 1, "Nova Epoca" (1974), ps. 19-30, segons que ens adverteix el mateix autor.

sentació, amb un propòsit més aviat «narratiu» que «teòric». Crec, però, que el caràcter fonamental i crític de les nocions que s'hi exposen i l'extrema confusió metodològica que s'hi palesa —no del tot aliena, de vegades, a una expressió poc precisa—³ justifiquen amb escreix que l'examini amb un cert deteniment, més que més quan aquesta confusió afecta la mateixa concepció del que és o podria arribar a ser la «sociolingüística». És cert que Badia s'interessa més en la «psicologia» que no pas en la «metodologia» de la investigació científica; però li era del tot necessari intentar una definició aproximada del concepte. Doncs bé, si hom havia de fer-se una idea de quina cosa és la sociolingüística sobre la sola base de la presentació que en fa el professor Badia, es veuria endut a dues conclusions absurdes. La primera afecta la indefinició del mateix concepte, i, latent tot al llarg del treball, és explicitada en l'apartat 2.1.: «Si les coses són així, ¿què no és sociolingüística? De fet, llevat dels estudis tècnics intrínsecs (...) tot allò que sigui la llengua en la mesura en què viu dins una societat, [...] a la boca d'uns grups de persones (...) ja serà sociolingüística. Com deia, hem fet molt de sociolingüística sense adonar-nos-en.» Amb aquesta formulació, el que acaba de fer Badia, sense adonar-se'n, és barrar el pas a qualsevol possible definició mínimament precisa i interessant del concepte «sociolingüística». Tota ciència s'imposa, d'antuvi, unes limitacions, tant pel que fa a l'objecte d'estudi com pel que fa a l'aparell conceptual que li és permès d'usar.⁴ Però encara hi ha més: aquella afirmació porta implícita una extrapolació, una inferència que no em sembla pas correcta, malgrat que sovint s'hagi donat per «natural». Hom pot creure o no creure que el llenguatge és sobretot un fet social; hom pot acceptar, més plausiblement, que «la llengua viu dins una societat» —per bé que des d'un punt de mira semiòtic, no sociològic, hom ha defensat la posició contrària—,⁵ però d'això hom no pot inferir a

priori que hagi d'existir una relació sistemàtica i significativa entre els fets lingüístics i els fets socials, sense incórrer, si més no, en una petició de principi. En efecte, aquesta és la qüestió que ha d'esbrinar la sociolingüística; la concurrència constant de llengua i societat és el que fa possible —no necessària— l'existència d'aquella relació; així, hom pot partir d'aquell supòsit per tal d'intentar corroborar-lo, però hom no pot convertir-lo alhora en *demonstrans* i *demonstrandum*. Per no dir res ja de la confusió de nivells epistemològics que conté la formulació: cap aspecte de la llengua (objecte observat) no pot esdevenir alhora tota o una part de la sociolingüística (teoria de l'objecte). Tot això, francament, em semblen qüestions poc *disputandae* i observacions que amb més de rigor metodíc ens hauria estalviat l'autor.

D'altra banda, una definició precisa del concepte ha de saber destriar clarament el camp de fenòmens assignats a la «sociolingüística» d'aquells altres camps que farien l'objecte de la «psicolingüística», la «neuro-lingüística» i altres possibles candidats. Per tal de reeixir en aquesta empresa cal tenir present que allò que verament defineix una ciència no és pas tant el seu *objecte material* com el seu *objecte formal* (ço és, el punt de vista des del qual s'estudia l'objecte material); el «camp de fenòmens» a què m'he referit no és, doncs, independent de determinades opcions metodològiques. És a partir d'aquest supòsit, implícitament —però esporàdic— assumit per l'autor, que són delimitats els conceptes «lingüística» i «sociolingüística»: aquesta última estudia «la manera com la comunitat parlant empra la llengua de la qual els lingüistes descriuen les estructures» (1.3.). Segons això, la distinció entre aquestes dues disciplines es basaria en la possibilitat metodològica d'isolar aquests dos aspectes distints i complementaris del llenguatge: l'*ús* i l'*estructura*.⁶ Tanmateix, si hom feia cabal

3. Cal tenir present el caràcter de «comunicació oral» que el treball en qüestió tingué originalment; això devia motivar sens dubte que l'autor optés per l'exposició planera i soma —més apta per a la comunicació immediata—, i evités una relació precisa i detallada dels problemes.

4. La qual cosa no vol dir, òbviament, que l'un i l'altre siguin fixats a la bestreta d'una vegada i per sempre. El desenvolupament d'una ciència és determinat, en gran part, per la constant interrelació entre l'"aparell conceptual" i l'"objecte". Aprofito l'avinentesa per aclarir que les presents reflexions parteixen de la concepció de la "sociolingüística" com una "ciència"; però aquest supressòsit no l'imposo jo, sinó Badia, i a ell m'atinc.

5. Cf. E. BENVENISTE, *Structure de la langue*

et structure de la société, dins *Linguaggi nella società e nella tecnica* (Milà 1970), ps. 17-28, i del mateix autor, *Sémiologie de la langue*, "Sémiotica", I (1969), ps. 1-12 i 127-135. Però també des d'un punt de mira sociolingüístic hom ha rebutjat les formulacions del tipus "la llengua dins la societat" o "el llenguatge en el context social", o, si més no, hom n'ha assenyalat la manca d'adequació, sobre la base que es tracta d'una relació i d'un condicionament recíprocs (cf. J. A. FISHMAN, *The Sociology of Language: Yesterday, Today and Tomorrow*, conferències professades al Linguistic Institute de 1975, University of South Florida).

6. Curiosament, Badia, si no m'erro, no cita una sola vegada el terme *ús*, per bé que indirectament es deriva de les seves paraules ("la manera com la comunitat parlant empra la llengua..."). Les definicions més precises que trobem en el text del professor Badia ens diuen

únicament d'aquest aspecte de la definició, caldria objectar-hi que un tal planteig ens portaria per força a confondre una hipotètica «teoria de l'actuació» —en el sentit que Chomsky i els seus seguidors donaven inicialment al terme— o de l'ús de la llengua i la «sociolingüística». Que alguna relació més o menys sistemàtica existeix entre aquests camps d'estudi és cosa innegable i reconeguda, i sobre la qual he de tornar més avall; ara, que es tracti d'una mateixa cosa ja és més dubtós. De tota manera, atesa l'actual indigència de la teoria lingüística més val no polemitzar massa sobre aquest punt, oi més quan hi ha un altre argument per creure que aquella «delimitació» basada en l'oposició entre ús i estructura no és suficient. En efecte, sense que ens calgui entrar en més precisions, és cosa admesa que també la psicolingüística ha de tractar, entre altres coses, de l'ús del llenguatge. D'aquí que calgui cercar una nova «diferència específica» en l'allusió al «grup de persones» (2.1.) o a la «comunitat parlant» (1.3.).

Que una llengua és inimaginable fora del poble que la parla és un fet evident, conegut i remarcat per pensadors com W. von Humboldt (això s'aplica també a les anomenades «llengües mortes», per escassa que sigui la informació que puguem posseir sobre els pobles que les parlaven). Ara, allò que és rellevant per a una ciència no és pas la mera existència d'un fet, sinó l'estatut teòric que el científic li atorga en el conjunt del seu edifici conceptual. Com ja va advertir de Saussure als seus deixebles, sovint és més fàcil descobrir una veritat que no pas assignar-li el lloc

que li correspon dins una ciència. Arribats en aquest punt, em cal expressar la insatisfacció que em produeixen afirmacions tan genèriques com les que intenten presentar, explícitament o implícita, la diferència entre «psicolingüística» i «sociolingüística» com una mera diferència en el «subjecte» de l'activitat lingüística: l'individu, en el primer cas, la comunitat, en el segon (això, encara bo i atorgant al terme «comunitat» un sentit dialèctic i no romàntic). La causa d'aquesta insatisfacció rau, possiblement, en la radical asimetria que presenta el llenguatge, en relació a altres «institucions» humanes, pel que fa a la identificació del seu «subjecte». En efecte, em sembla molt poc enraonada una transferència dels plantejaments que ens ofereix l'economia política, la sociologia, la història, àdhuc la sociologia literària, al terreny de l'activitat lingüística.⁷ Puc acceptar que el «subjecte» de la història no són els reis ni els ocasionals —i malpagats— sicaris, això és, els individus, sinó les classes socials —ascendents, descendents o indiferents: no ho discutiré pas ara—, o que el «subjecte» darrer d'una obra literària és també —salvant, si cal, la funció mitjancera de l'individu— el grup social;⁸ no crec pas, però, que l'estudi del llenguatge des del punt de vista sociològic permeti d'establir un paralelisme amb els casos anteriors. I això pel fet que possiblement és en el llenguatge on la individualitat i la subjectivitat humanes tenen llur expressió i llur fonament més irreductibles.⁹ Ben entès que parlo de «llenguatge» i d'«activitat lingüística» més que no pas de «llen-

que la «sociolingüística» estudia el *funcionament* de la llengua (1.1. i 1.3.), en contrast amb la lingüística, que n'estudia l'*estructura* (1.1., 1.3., 2.1.). Però tampoc aquí no l'acompanya la precisió, car en parlar de la lingüística estructural escriu: «L'estructuralisme, [...] en donar sentit al paper de cada element segons el *funcionament* de tot el conjunt, és el que ha desplaçat l'interès científic cap a l'estructura en ella mateixa, i ha provocat una separació pregona entre l'estructura i el funcionament» (4.1.; la cursiva és meua). La contradicció és patosa. Badia veu separats, en la segona part de l'afirmació allò que ell mateix ha relacionat en la primera. ¿O es tracta de dos valors diferents del terme *funcionament*? En aquest cas, potser no hi hauria contradicció, sinó mera imprecisió. Sigui com sigui, és preferible d'emprar el terme *ús*, el qual sembla, de moment, menys confús. Però és que, a més, Badia critica l'estructuralisme d'haver «provocat» una aparentment indesitjable separació metodològica que no és pas diferent d'aquella que ell posa en el punt de partida de la recerca sociolingüística, això és, la separació entre *ús* i *estructura*. No acabo de veure en virtut de quin principi el destriament hauria d'ésser més —o menys— pernicios en un cas que no en l'altre.

7. Si més no, en allò que afecta la qüestió que he plantejat. En altres respectes aquesta «transferència de plantejaments» ha estat, amb profit, a l'ordre del dia. Recordeu, per exemple, la influència de la teoria del valor —a través dels escrits econòmics i sociològics de Pareto— o del concepte de «fet social» —a través potser de Durkheim— en el pensament de F. de Saussure; o l'observació de L. Bloomfield a propòsit de l'obra de Karl Marx (reportada per Z. S. Harris a «Language», 27, 1951, p. 297); així com les «transferències» realitzades en sentit invers, com ara la recerca d'«esquemes de capteniment» (*behavioral patterns*) similars als «esquemes fònics» (*sound patterns*) per part d'E. Sapir, o la influència de la fonologia estructural, i específicament de R. Jakobson, en els estudis de Lévi-Strauss sobre les estructures de parentiu.

8. A la manera com ho entén, per exemple, l'«estructuralisme genètic» d'origen lukacià. Cf. L. GOLDMANN, *Pour une sociologie du roman* (París 1964), especialment ps. 339-363.

9. Per no farcir el text amb arguments d'altra banda ja exposats, remeto el lector als diversos treballs d'E. BENVENISTE entorn del tema, recollits a la secció cinquena dels dos volums de *Problèmes de linguistique générale* (París 1966, 1974).

gua»; però aquell no ens és accessible sinó mitjançant l'observació d'aquesta. El «subjecte» de l'activitat lingüística és sempre una persona, la qual s'anomena a si mateixa *jo*, i com a tal s'enuncia; aquest mot no designa ni un concepte ni un individu, i només admet una definició delocutiva, això és, per referència a un determinat fragment de discurs que el contingui i a un determinat acte lingüístic el resultat immediat del qual és aquell discurs en qüestió. «*C'est dans l'instance de discours où je désigne le locuteur* — escriu Benveniste — *que celui-ci s'énonce comme "sujet". Il est donc vrai à la lettre que le fondement de la subjectivité est dans l'exercice de la langue.*»¹⁰ L'estatut lingüístic del mot *jo* és únic en el conjunt de la llengua: *nosaltres* — com han remarcat els gramàtics — no designa pas una pluralitat de «jos» ni és tampoc el nom que podria prendre un hipotètic «locutor collectiu»; allò, perquè *nosaltres* pot equivaler a *tu i jo* o a *vosaltres i jo* o a *ell/ella/ells/elles i jo*; això, perquè els anomenats «plural majestàtic» i «plural d'humilitat» són usos estrictament formularis i no tenen una interpretació semàntica literal, o, més senzill, perquè no existeix ni és imaginable un «locutor collectiu», almenys si ens prenem el terme al peu de la lletra. En un sentit estricto, no existeix cap «comunitat parlant»; cal interpretar aquesta expressió metonímicament: la «comunitat parlant» no és sinó la «comunitat dels parlants». És cert, tanmateix, que si consideràvem la llengua en tant que «producte històric» i no en tant que «activitat», podríem tal volta considerar la «comunitat» com el veritable creador d'aquell «producte»; caldria veure, en aquest cas, si aquest concepte de «llengua» és prou significatiu com per dur-nos a una justa comprensió del fenomen lingüístic. Crec que, avui dia, es fan sobrerres noves consideracions sobre aquest tema.

Amb tot això, és clar, no vull pas negar la possibilitat d'una «sociolingüística», com tampoc no pretenc ni que aquestes qüestions — més polèmiques potser que les anteriors remarques metodològiques — hagin passat inadvertides al professor Badia, ni que hagi estat precisament aquesta interpretació de la relació significativa entre la llengua i la comunitat dins la sociolingüística — interpreta-

ció basada en l'alludida «transferència de plantejaments» — allò que ell tenia *in mente*. M'he limitat a precisar en un determinat sentit — la selecció del qual ha estat, fins a cert punt, arbitrària — una afirmació que, d'altra banda, no és pas peculiar de Badia, sinó que es troba força generalitzada entre els lingüistes i que és, en darrer terme, relativament entenedora a condició d'ésser emprada com a mera *façon de parler* i no com un element crític, i a advertir-ne la possible inadequació. Al llarg d'aquestes disquisicions he tingut la impressió de trobar-me a frec d'entrar, per un altre biaix, en la debatuda — i finalment «beneida» pel company Stalin, val a dir que amb prou de seny (malgrat la conaturalitats rauca que hom li adjudica) — qüestió de la relació entre la llengua i la supraestructura. Si més no, hi veig un aspecte comú i essencial, i és precisament l'estatut peculiar, únic, del llenguatge — i de la llengua — amb relació a d'altres «institucions» humanes.

La segona conclusió a què he alludit més amunt, latent també al llarg de l'article, és explicitada en els apartats 2.2. i 2.7. Semblaria com si l'interès d'una llengua per al sociolingüista i les possibilitats d'aplicar-hi l'anàlisi sociolingüística estiguessin en relació directa al nombre de vicissituds i malventures que aquella hagi travessat al llarg de la seva història. Ara bé, tota llengua té la seva història externa i tota llengua es dona en unes condicions socials determinades. És aquesta propietat el que fa de les llengües «objectes» susceptibles d'un estudi històricament i/o sociològicament orientat, i no pas la qualitat d'aquesta història. En altres mots, és el fet de presentar una continuïtat històrica i social, presumiblement lligada a la continuïtat històrica i social d'un o de diversos grups humans, allò que compta, i no el fet que la història sigui més aviat trista. Amb això — que no deixa de ser una obvietat —, a més de reconèixer i garantir la igualtat de les llengües davant el sociolingüista, apunto a una qüestió que cal tenir sempre present en considerar la mena de problemes en què s'ocupa el sociolingüista — molt especialment els nostres sociolingüistes i molt especialment, també, quan es tracta d'aquells problemes que són més públics i més a l'abast de l'home del carrer —, i que es pot enunciar així: sovint la sociolingüística — o un determinat tipus d'estudi dins el camp de la sociolingüística — tracta i ens parla de situacions que impliquen d'alguna manera una o més llengües, més que no pas de propietats d'una llengua «en si mateixa». Precisament en la confusió d'aquests dos aspectes es basen moltes de les malvelles argumentacions o pseudo-argumentacions d'aquells que semblen tenir algun especial interès a demostrar-nos que allò de «*siempre la lengua fue compañera del impe-*

10. *De la subjectivité dans le langage*, dins *Problèmes de linguistique générale*, vol. I, p. 262. Potser no serà inútil remarcar que cal entendre la "subjectivitat" a què al·ludeix Benveniste com "la unitat psíquica que transcendeix la totalitat de les experiències vides que aplega, i que garanteix la permanència de la consciència" (cf. *op. cit.*, p. 260). El "subjecte" de què parla no és, doncs, el mateix concepte a què jo m'he referit, i.e. l'"agent"; ara bé, l'agent de l'activitat lingüística esdevé subjecte en virtut d'aquesta.

rio» és, a més d'una gran veritat, una veritat «desinteressada». És per això que em sobta de llegir aquesta frase en el treball del professor Badia: «el català ha estat pròdig en temes típics de contingut sociolingüístic» (2.7.). Per a mi, la frase no fa sentit o, si en fa, és en virtut d'alguna figura retòrica. La cosa, és clar, no té massa importància; ara, en bona dialèctica no és pas aconsellable de donar armes a l'enemic, ni de deixar-se endur en els seus paranyes. I això és el que ha fet Badia —al meu entendre i, per descomptat, sense cap mena de malícia de part seva— en altres ocasions, quan, per exemple, ha volgut donar entenent a qui n'havia me-nester que el català és una llengua assentada per dret propi en el registre de les anomenades «llengües de cultura», i ho ha fet mitjançant una detallada argumentació de com el català acompleix tots i cada un dels suposats requisits que constituïrien la «carta de ciutadania» de les dites llengües.¹¹ Amb la qual cosa —i ja em perdonareu si marradejo, però el cas és prou il·lustratiu— es podria crear l'errada impressió que el terme «llengua de cultura» —i tants d'altres—¹² expressa un concepte «científic» i objectiu, potser una mena d'estadi més o menys superior en el desenvolupament de les llengües al qual s'accedeix per mèrits gramaticals i no —com és habitual en realitat— de guerra. Vull dir, en definitiva, que aquell terme reflecteix simplement un determinat prejudici —no per molt compartit menys irracional— lingüístic —tot sovint no només lingüístic— relatiu a una pretesa limitació funcional de les llengües, o que expressa —en la mesura en què pot tenir un correlatiu objectiu— l'adscripció d'una llengua a una determinada situació sociocultural, producte d'uns fets històrics específics, i no pas una propietat de certes llengües. De la hipòstasi entre la llengua i la situació i d'una «natural» inversió de les relacions causa-efecte neix la fallàcia de la «desigualtat lingüística (intrínseca)», i la millor forma de lluitar contra la fallàcia és posant-la al descobert, no fent-la nostra ni donant-li bel·ligerància! D'altra banda, en aquella ocasió hom no ens disputava un títol nobiliari, sinó que ens negava de dret i de fet la possibilitat de disposar de l'aparell institucional amb què es veuen sostingudes totes les «llengües de cultura» en allò que afecta la docència. La qüestió, doncs, no tenia res a veure amb la gramàtica.

11. Cf. A. M. BADIA I MARGARIT, *Requisits per a una llengua de cultura*, al diari "Avui" (12-ix-1976). No entraré ara a discutir en detall la solvència lògica o empírica dels "requisits" en qüestió.

12. Per exemple, el terme *patois*, una crítica del qual és duta a terme per R. Lafont en la seva col·laboració al volum ressenyat (cf. n. 1).

Ara —i això no ve a tomb de les paraules de Badia, però ja que m'hi he posat aprofitaré l'avinentosa—, si és necessari i saludable mantenir l'esperit crític a l'aguait i vetllar, mitjançant l'exercici de la crítica, per tal de no deixar-nos endossar com a moneda de curs legal, això és, com a termes científicament vàlids, allò que tan sols són prejudicis o manipulacions ideològiques més o menys vergonyants, no ho és pas menys de sotmetre a la mateixa anàlisi els conceptes elaborats pel sociolingüista. Car una cosa és que en l'estudi del «conflicte lingüístic» calgui partir sempre d'un examen atent de cada situació històrica i social concreta, tot defugint la confusió entre les situacions de fet i les justificacions ideològiques d'aquestes, i una altra la divisió universal de les llengües en «dominants» i «dominades» (per exemple). Aquests conceptes no es poden referir a les llengües en general ni a certes llengües en particular, sinó a certes situacions concretes en què es troben implicades certes llengües.¹³

Retornant ara als passatges del treball del professor Badia que han desencadenat aquestes cavilacions, és just de reconèixer que és prou clara la seva intenció. Per al doctor Badia, com hem vist més amunt, la sociolingüística estudia el «funcionament» del llenguatge, i és cosa sabuda que tant en fisiologia, com en lingüística i en d'altres ciències, de la consideració dels casos clínics i patològics hom ha arribat a adquirir un coneixement del funcionament de certs organismes que no hauria obtingut altrament. En aquest sentit, no es pot pas negar que el català presenta un interès específic, tant per la seva situació «patològica» com pel caràcter tan atípic d'aquesta situació. Ara, la sociolingüística és, en principi —i hom diria que, a jutjar pels intents de definició, l'autor també ho veu així—, una disciplina estrictament descriptiva, no terapèutica. Altra cosa és que els seus diagnòstics permetin una planificació lingüística més enraonada, una política lingüística més democràtica o una agitació lingüística més incisiva, o que, ben al contrari, siguin manipulats ideològicament per tal d'apuntalar o justificar un determinat *status quo*.¹⁴

Si, seguint el criteri de reconegudes auto-

13. Repeteixo: l'observació té un mer valor "profilàctic"; no s'ha d'entendre com un retret a Badia ni a cap altre sociolingüista del país.

14. En efecte, així com existeix una "sociolingüística" que es dedica bàsicament a la crítica de les ideologies, n'hi ha una altra que es dedica bàsicament a la producció d'ideologia, en el sentit més instrumental i manipulador del terme. Una mostra diàfana n'és M. ALVAR, *Bilingüismo e integración*, "Revista Española de Lingüística", 1 (1971), ps. 25-57.

ritats en la matèria, hom entén per «socio-lingüística» l'estudi de les co-variacions sistemàtiques entre els fets lingüístics i els fets socials, considerats els uns i els altres no aïlladament, sinó com elements que s'integren en sengles estructures, i si hom manté la distinció entre «sociolingüística» i «sociologia del llenguatge» —aquesta última més heterogènia i, en certa manera, més externa al caràcter estructural a què acabo d'alludir—, caldrà convenir que Badia confon, a gratificant, tots dos conceptes (i aquests dos amb d'altres, com, per exemple, la «història de la llengua»)¹⁵

No vull estar-me, en fi, de considerar una última confusió metodològica, que afecta la mateixa idea de «lingüística», especialment en la seva formulació «estructuralista» i «transformacionalista», però també i sobretot la de «ciència» i «teoria». No s'ha de veure en això una defensa d'escola, sinó més aviat un intent de clarificació metodològica. A l'apartat 4.1. l'autor afirma que l'estructuralisme i, en general, la gramàtica transformacional «en fer objecte d'estudi preferent el sistema, i no les realitzacions concretes, han provocat tota una lingüística que (...) cal qualificar de "desencarnada", a part de la realitat». I afegeix: «...¿què no caldrà dir del generativisme, que desenvolupa uns principis que, més que de lingüística, són de lògica formal?» Considerem, primer, la darrera objecció: hom no hi pararia massa esment si per comptes de «lògica formal» el doctor Badia hagués escrit «psicologia (cognitiva)» o, àdhuc, «biologia humana». No és que en aquest cas em sembli justa l'objecció central, però, si més no, hom no hauria falsejat els objectius de la gramàtica generativa. I quina mania amb la lògica formal! Pel que jo sé, ni la física ni la química —per posar dos casos ben coneguts— fan un ús menor del formalisme, i ningú no pretén que aquestes ciències «desenvolupin principis de matemàtica», posem per cas. Quant al nucli de l'objecció de Badia —l'aspecte «desencarnat» de la lingüística estructural, en sentit ampli—,¹⁶ crec que

15. La identificació de "sociolingüística" i "història de la llengua" es reitera al llarg de 2 i 3, a 5.3., 6.1., etc. Així, se'ns diu que la sociolingüística no ha provocat cap ruptura "amb allò que, uns anys abans, semblava que era història de la llengua però que, de fet, ja era sociolingüística" (5.3.) o que "sovint equival, avui, a allò que fa molt pocs anys era història de la llengua" (6.1.). Afirmacions que, val a dir-ho, em deixen una mica atònit, però que, en la mesura en què tenen una intenció, em sembla que es refereixen a la "sociologia del llenguatge". Cf. més avall.

16. Ignoro si amb la seva afirmació Badia ha volgut acollir-se implícitament a l'autoritat del professor Mitxelena quan escriu: "La lingüística que se ha llamado inmanente, y no

no seran sobrereres aquestes observacions: 1) No és pas l'objecte material d'una ciència allò que en determina l'interès intel·lectual, sinó més aviat la complexitat estructural i la riquesa conceptual d'una teoria elaborada en aquesta ciència, en la mesura en què aquestes complexitat i riquesa ens permeten d'expressar propietats significatives de l'objecte estudiat i d'arribar a un coneixement pregon d'aquest objecte. Així, doncs, no pel fet que una teoria no permeti d'expressar els fenòmens socio-lingüístics deixa de tenir interès o capacitat explicativa (sempre, és clar, que el pretès objectiu de la teoria no sigui l'explicació d'aquests fenòmens); hom pot sentir-se més atret per l'estudi dels éssers animats que no pas per l'estudi dels objectes inanimats, però d'aquí no es pot concloure que la teoria de la biologia sigui intrínsecament i necessària més interessant que la teoria de la física, comparades en qualsevol punt del seu desenvolupament respectiu. Ni, encara menys, es pot concloure que l'una estigui més «a prop de la

sólo ella, ha concedido una atención preferente, a veces exclusiva (...), a las lenguas como sistemas, por decirlo de alguna manera, desencarnados", a *Las lenguas y la política*, dins *Doce ensayos sobre el lenguaje* (Madrid 1974), ps. 119-137, especialment p. 122, publicat abans al "Boletín Informativo de la Fundación [Juan March]", núm. 17 (1973), ps. 261-273. Tanmateix, és molt possible que els dos textos siguin completament independents, la qual cosa fóra, d'altra banda, encara més significativa. Ara, cal remarcar que la coincidència és estrictament terminològica. Fixeu-vos que mentre que Mitxelena aplica aquell adjectiu, no sense prevenció, als *sistemas*, per afirmar tot seguit que "*esto no es condenable en principio. Ninguna ciencia ha podido constituirse como tal sino al precio de una sucesión de reducciones brutales*", Badia, en canvi, el fa extensiu a "tota una lingüística", i, lluny de veure-hi una necessitat metodològica, sembla detectar-hi una qüestió de "gust" o de "moral", i és així que arriba a interpretar la seva afirmació en el sentit que s'ha produït un trencament del compromís entre la ciència i la realitat. No cal dir que les "restriccions metodològiques" mai no han estat l'objectiu de cap ciència, ans els mitjans de què aquestes s'han valgut per tal d'assolir un coneixement pregon de la realitat (cf. més avall). És just d'afegir que també Badia reconeix que l'isolament fenomenològic de la llengua en tant que sistema no és pas "una actitud reprovable" (5.1.); però les seves consideracions no són pas d'ordre metodològic. D'altra banda, encara, Mitxelena remarca, just a continuació, el fet que la vella lingüística històrica "*nunca pudo ni quiso prescindir del tiempo ni del espacio, menos aún de los hablantes*", i que en tot manual d'aquesta mena "*se encuentran siempre indicaciones geográficas, históricas y hasta sociológicas muy precisas*", que és una forma molt més entenedora i justa d'expressar allò que de fet ens vol dir Badia mitjançant la seva confusió entre història de la llengua i sociolingüística.

realitat» que l'altra. 2) En un cert sentit, doncs, tota teoria és «desencarnada» —en la mesura en què implica una abstracció— o pot semblar-ho —en la mesura en què hom pot creure que s'interposa entre l'home i els objectes en el procés cognitiu—,¹⁷ però és precisament per aquesta propietat que permet d'assolir un coneixement més pregon de l'objecte i de mantenir-hi una relació racional. En definitiva, caldria recordar que una cosa és fer caure una poma de l'arbre i una altra formular la llei de la gravetat. O, per posar una comparança més moderna, una cosa és filmar un objecte per tal d'observar-ne el comportament i una altra construir una teoria per tal d'explicar aquest comportament.¹⁸

Tota ciència té com a objecte la recerca de les lleis generals que governen els fenòmens d'aquell fragment de «natura» que estudia. En la investigació científica les «realitzacions concretes» a què alludeix Badia es poden interpretar bé com les «observacions inicials» de què parteix el científic, les quals poden adquirir el caràcter d'«experiments»,¹⁹ o bé com a «prediccions» de la teoria elaborada pel científic. En tots aquests casos, ens trobem davant de fets vinculats a unes específiques coordenades espàcio-temporals —les quals poden, a més, diferir d'un observador a l'altre—; una llei general, en canvi, no presenta aquesta mena de vinculació «pragmàtica», sinó que expressa una relació lògica, universalment vàlida, entre dos estats diferents de la natura, i és precisament aquesta abstracció, aquesta radical impossibilitat d'identificar-se amb una «realització concreta» el que li permet d'esdevenir una explicació de totes

17. Caldria, tanmateix, no oblidar els mots de W. HEISENBERG: «Les vulgars divisions de l'univers en subjecte i objecte, món interior i món exterior, cos i ànima, ja només serveixen per provocar equívocs. De manera que en la ciència l'objecte de la investigació no és la Natura en ella mateixa, sinó la Natura sotmesa a la interrogació dels homes», a *Das Naturbild der heutigen Physik* (Hamburg 1955). Vet ací una tercera accepció del terme «subjecte».

18. La metàfora no l'he triada a l'atzar; almenys en dues ocasions Badia es refereix a la finalitat de la descripció lingüística amb el terme *retratar*; així, en parlar de l'oposició entre descripció i prescripció en el segon dels seus treballs recollits en el present volum, escriu: «...la descripció retrata allò que és, i només allò que és» (p. 39). I potser hauria pogut afegir: «tal com és»; però això és una fallàcia: els termes en què s'efectua la descripció no són pas neutres ni indiferents, ans pressuposen una mínima opció teòrica, car és possible de donar dues descripcions diferents i relativament adequades d'un mateix objecte.

19. Els quals, per definició, impliquen una certa capacitat de manipulació per part del científic.

les «realitzacions concretes» possibles.²⁰ El fet que nosaltres, en tant que éssers humans, siguem capaços de copsar un nombre indefinit de casos particulars mitjançant la comprensió de la llei general és, d'altra banda, el que ens permet d'assolir un coneixement racional, i no únicament místic, de l'objecte». Perquè el concepte de «llengua» tingui cap interès per al lingüista cal que sigui emprat com expressant una abstracció teòrica mínima, i el seu sentit caldrà cercar-lo en la teoria en què s'integra i no pas en la xerrameca de la plaça, per «concreta» i «encarnada» que ens pugui semblar. 3) Fóra certament un greu error de concebre la llengua com una mena de sistema formal i la lingüística com una «àlgebra del llenguatge», i el doctor Badia hauria fet bé de rebutjar un parell punt de vista. Ara bé, aquesta concepció, sense ésser característica de tot l'estructuralisme *sensu stricto*, ha estat característica d'alguns estructuralistes (notòriament, potser, de Hjelmslev), però no ho ha estat de cap «generativista». La gramàtica generativa transformacional s'ha fonamentat sempre en una concepció de la lingüística com a ciència empírica. Així, doncs, caldria invertir el sentit de la gradació que el professor Badia sembla percebre entre les dues tendències i exclamar-se, en tot cas, de les «aberracions estructuralistes»!

Aclarits aquests extrems, és fàcil de redreçar el problema. La lingüística estructural en sentit ampli és acusada de «formalisme» des de dues perspectives diferents: la metodològica i l'empírica. Pel que fa a la primera, cal advertir que el «formalisme» no és una propietat de la llengua ni de la lingüística, sinó més aviat de les teories científiques, o, específicament, del llenguatge en què s'expressen aquestes teories. D'aquest punt de mira estant, com més gran és el nombre de fenòmens que constitueixen el camp d'una ciència susceptibles d'ésser explicats mitjançant teories formalitzades, més «avançada» es troba aquesta ciència,²¹ sense que calgui entendre

20. Això és igualment vàlid de les «lleis fonètiques» de la gramàtica històrica, prou conegudes del doctor Badia, almenys en una interpretació lògica i no merament cronològica d'aquestes. No ens ha de confondre el fet que aquestes lleis es vegin limitades a un determinat període en l'evolució d'una llengua ni el fet que s'estableixin «retrospectivament». Comparteixen aquest darrer caràcter amb la geologia i amb alguns aspectes de la biologia (la recerca dels orígens de la vida). Quant a la seva universalitat, aquesta radica en el fet que s'apliquen a tots els casos especificats per les condicions en què són operatives mentre tenen vigència.

21. «La razón de que digamos de una ciencia cuya eficacia explicativa no depende sino de la descripción esquematizada de los hechos de su propio campo que es una ciencia subdesarrollada y rudimentaria acaso se deba a que los pro-

que la formalització forneixi una «certesa absoluta». Pel que fa a la segona, cal advertir que, en la mesura en què té algun contingut empíric, l'acusació es limita al fet que la lingüística estructural estudia les estructures lingüístiques, en comptes d'estudiar una altra cosa. L'observació és, en ella mateixa, irrellevant; si hom havia d'assignar-li alguna significació potser caldria veure-hi un indici que aquella lingüística ha reeixit en el seu propòsit.

Això, és clar, si no es posa en qüestió l'existència d'aquelles estructures —per on arribem al problema de la «realitat» de què tracta la lingüística, implícitament suscitat per Badià. No incidiré ací en l'aspecte «metafísic» del problema, sinó més aviat en el metodològic, car és sobretot d'aquest que prové la confusió. Procediré, de primer, per via de «paràbola»; m'enlairaré, després, a les altures filosòfiques.

Cal creure que quan un segador en plena collita o un físic en plena comunicació a la corresponent Societat de Ciències Físiques parlen de la llum o de la calor no es refereixen, en últim extrem, a coses essencialment diferents; en canvi, és de tota evidència que usaran llenguatges essencialment diferents, disposaran d'experiències distintes del fenomen, i es representaran aquells conceptes d'una manera molt diversa. Per conveniència, podem anomenar el llenguatge emprat per aquell primer «llenguatge comú», i el que usa aquell segon «llenguatge científic». Ara bé, cal creure també que si el nostre imaginari físic no pateix de cap deformació professional irreparable serà capaç de parlar-nos de la llum i de la calor en termes del «llenguatge comú», mentre que el camí invers no el podrà recórrer el nostre segador sense cap instrucció prèvia. Hauria estat, però, inadequat que el nostre físic s'hagués adreçat al seu públic fent ús del «llenguatge comú» car potser la seva comunicació no hauria merescut els honors de la tribuna ni l'atenció dels seus col·legues. Dues són, fonamentalment, les qüestions ací implicades, des del punt de vista que ara ens interessa. La primera és una qüestió d'ordre «lingüístic» i consisteix en el fet que, mentre que el llenguatge comú es pot permetre d'ésser imprecís, ambigu, variable, avaluatiu i adequat a una experiència «primària», el llenguatge científic ha d'ésser precís, unívoc, universal, descriptiu i adequat

a una experiència més sofisticada. Per això hom ha pogut afirmar que tot sovint el progrés científic s'ha fonamentat en un progrés del llenguatge en què s'expressa la ciència. La segona és una qüestió d'ordre epistemològic i consisteix en el fet que el científic ha d'ésser capaç d'explicar en el seu llenguatge específic els conceptes que troben expressió en el llenguatge comú i que, d'alguna manera, reflecteixen el coneixement més o menys intuitiu que tots els humans normals tenen de llurs pròpies experiències, en la mesura en què aquells conceptes són compatibles amb el coneixement científic. La moral d'aquesta història té un doble vessant: pragmàtic i metodològic. D'una banda, no existeix contradicció insuperable entre la subtilitat del llenguatge científic i el que podem anomenar l'«experiència quotidiana». En altres mots, el desenvolupament d'una ciència no és cap obstacle perquè el científic continuï tocant de peus a terra. De l'altra, no hi ha cap raó perquè aquelles disciplines que depenen encara de l'experiència humana comuna o que s'expressen en un llenguatge no gaire elaborat hagin de desistir de la prossecució d'una forma d'expressió cada vegada més rigorosa.

Si hom para atenció als ensenyaments que la física teòrica d'aquest segle ha aportat a la teoria del coneixement, no em sembla pas desenraonat de cercar un aclariment de la qüestió de fons a partir de la distinció entre el «món sensorial», basat en les percepcions dels nostres sentits, el «món real» —l'existència i la independència del qual ens porta a admetre la raó, encara que els sentits no ens permetin de copsar-lo d'una manera immediata ni la lògica de justificar-lo— i, finalment, el «món de la ciència física o la imatge física del món», això és, una determinada i deliberada creació de l'esperit que ens ha de permetre el coneixement racional del «món real».²² En mots d'A. Einstein i L. Infeld: «La ciència no és una mera compilació de lleis, un catàleg de fets deslligats entre ells. És una creació de la ment humana amb les seves idees i els seus conceptes lliurement inventats. Les teories físiques es proposen d'afaiçonar una imatge de la realitat i d'establir la seva relació amb el vast món de les impressions sensibles. Així, les nostres construccions mentals es justifiquen en la mesura i en la manera en què les nostres teories formen un tal lligam.»²³

Segons que el tarannà del científic individual tendeixi a la metafísica o al positivisme, aquest posarà l'èmfasi en les relacions entre

gresos de la física y la química han ido hacia un formalismo cada vez más acentuado. Lo que sin duda es verdad es que las ciencias contemporáneas pueden verse como un espectro en uno de cuyos extremos son puramente descriptivas y en el otro están plenamente formalizadas», escriu R. HARRÍ, *Introducción a la lógica de las ciencias* (Barcelona 1967), p. 52.

22. Sobre aquesta qüestió, cf. A. EINSTEIN i L. INFELD, *L'evolució de la física* (Barcelona 1968); MAX PLANCK, *El coneixement del món físic* (Barcelona 1969); W. HEISENBERG, *op. cit.*

23. *Op. cit.*, p. 242.

aquesta construcció racional i el món real o entre aquella i el món sensorial, respectivament. Una tercera mena de científics són els «axiomàtics», ço és, els qui s'interessen més aviat per la lògica i l'harmonia internes de la imatge física del món, amb independència de les seves relacions amb el món real o amb el món sensorial. Totes tres orientacions són necessàries i es complementen mútuament; el que importa és que no entrin en contradicció en les seves conseqüències pràctiques. La darrera de les esmentades, però, corre un risc greu: el de complaure's en les definicions formals i trencar els lligams amb la realitat, tot abocant a un formalisme buit. Altrament dit, corre el risc de prendre com objecte d'estipulació allò que ha d'ésser objecte d'investigació empírica i d'oblidar, doncs, que la justificació última de tota teoria d'una ciència empírica es troba precisament en aquell lligam.

Les qüestions substancials de què tracta el lingüista són també qüestions empíriques, no matèria de convenció. Com acabo d'indicar, si alguns lingüistes es poden associar, si més no parcialment, a la concepció «axiomàtica», aquests són, sens dubte, els caps de fila de les diverses escoles «estructuralistes»: F. de Saussure —el qual, segons que sembla, pretenia modelar la lingüística sobre la geometria—,²⁴ L. Bloomfield —inspirat en el mètode axiomàtic de la matemàtica i la geometria—²⁵ i L. Hjelmslev —per a qui el model a seguir el fornava l'àlgebra—;²⁶ d'alguna manera, amb tot, aquests autors cercaven encara de definir els límits i la natura de l'objecte d'estudi, i llur objectiu era la «descripció» exhaustiva de les llengües en termes estrictament estructurals i intralingüístics. A mesura que la tendència inicial es va anar obrint camí, el «mètode» va prendre de manera progressiva el lloc de l'«objecte» en l'ordre d'interessos del lingüista, i la prouja pel «rigor

metòdic» va substituir l'interès per la «pregona del coneixement científic».²⁷ Fou precisament N. Chomsky qui va pargar el planteig, en concebre la lingüística com una ciència empírica —o empírico-teòrica, segons que agrada de precisar a alguns— i dotar-la de la metodologia apropiada a aquestes ciències, així com en assignar-li un objectiu més ambiciós: l'«explicació» —i no mera «descripció»— dels fets lingüístics. Això, òbviament, no vol pas dir que tot lingüista anterior a Chomsky hagi estat un recalitrant «axiomàtic»: només recordaré la insistència amb què E. Sapir proclamava la «realitat psicològica» dels «esquemes fònics», o la crítica que R. Jakobson i M. Halle adreçaren al «punt de vista algebraic» del Cercle de Copenhagen. D'altra banda, aquella «concepció axiomàtica de la lingüística» es feia sentir més en un nivell estrictament teòric i programàtic que no pas en la pràctica. En qualsevol cas, una cosa era certa: la progressiva sofisticació dels mètodes d'anàlisi —sense la qual no hauria estat possible la «revolució chomskiana»— i la creació i especialització creixent d'un llenguatge específic i d'un aparell conceptual cada vegada més allunyat de l'experiència immediata. En resum, la lingüística no ha romàs pas aliena al camí que han seguit les altres ciències empíriques al llarg de llur evolució, el qual s'ha caracteritzat per dos trets en aparença paradoxals: el perfeccionament continu de la «imatge física del món» i l'allunyament progressiu d'aquesta imatge respecte al «món sensorial».²⁸ Una explicació raonable d'aquest fenomen és, per posar-ho en els termes de Max Planck, «que el perfeccionament progressiu de la imatge física del món i simultàniament el seu apartament del món dels sentits equival a un acostament al món real».²⁹ Vet ací, doncs, una conclusió que, en aparença, és exactament oposada a aquella a la qual sembla haver arribat Badia; i no trauria a res allegar que en un cas hom es refereix a la física i en l'altre a la lingüística, si reconeixem que totes dues són ciències empíriques. Tanmateix, és molt probable que l'oposició sigui més terminològica que conceptual, car, en definitiva, la «realitat» de què parla Badia ens

24. Segons que atesten els quaderns de notes d'A. Riedlinger i L. Gautier (converses mantingudes el 19 de gener de 1909 i el 6 de maig de 1911, respectivament). Així, en aquesta última afirmava: «*Pour le moment, la linguistique générale m'apparaît comme un système de géométrie. On aboutit à des théorèmes qu'il faut démontrer. Or on constate que le théorème 12 est, sous une autre forme, le même que le théorème 33.*» Cf. R. GODEL, *Les Sources Manuscrites du Cours de Linguistique Générale de F. de Saussure* (Ginebra 1969), ps. 29-30. De tota manera, no gosaria fer-me fort en la meua afirmació.

25. Cf. *A Set of Postulates for the Science of Language*, «*Language*», 2 (1926), ps. 153-164. Nogensmenys, Bloomfield era conscient de la dificultat de reduir la lingüística a un sistema axiomàtic; però també ho era dels avantatges d'una formulació explícita dels pressupòsits i dels coneixements adquirits.

26. Cf. *Prolegomena to a Theory of Language* (Madison 1961).

27. A manera d'il·lustració, compareu simplement els índexs d'E. SAPIR, *Language* (1921), L. BLOOMFIELD, *Language* (1933), i Z. S. HARRIS, *Methods in Structural Linguistics* (1951).

28. Així, per exemple, l'acústica, l'òptica i la termologia tenen el seu origen en tantes altres percepcions sensorials, però el paper que aquestes tenen en les actuals definicions físiques del so, del color i de la temperatura és pràcticament nul. Aquest és un procés de deseiximent del que Max Planck ha anomenat el «caràcter antropomòrfic» de la física.

29. *Op. cit.*, p. 217.

remet —o així ho sospito— al «món sensorial», i.e. al món de les nostres percepcions immediates —de les percepcions «sensibles», en primer lloc, però en aquest cas també d'aquelles percepcions «intelligibles» que formen part del que habitualment anomenem el «coneixement d'una llengua» i que es troben a l'abast de tots els humans (per exemple, l'ample món de les «significacions lingüístiques» específiques que porta el llenguatge comú; no, en canvi, el discurs científic).

La dificultat de distingir aquells tres «mons» o nivells epistemològics i de reconèixer el caràcter d'«invenció» que tota teoria científica comporta, la confusió entre l'aparell formal i l'objecte de la ciència i la consegüent impossibilitat de veure en la «sofisticació» de la lingüística actual un apropament al «món real» —i no un allunyament d'aquest—, l'absència d'una concepció adequada de l'evolució de la ciència —segons la qual aquesta ha seguit un desenvolupament continu i irreversible i no s'ha mogut a brandades—, en suma, la manca d'un planteig metodològic adequat és a l'origen dels malentesos que sovint es produeixen entre els filòlegs «tradicionals» o els mateixos lingüistes «estructuralistes» i la gramàtica generativa transformacional —el fenomen, no cal dir-ho, és prou general i no és nou d'ara—; per les mateixes raons, aquests professionals es veuen privats de plantejar les objeccions i les qüestions efectivament rellevants. En consideraré a continuació la que potser és més elemental.

Hom podria tal volta qualificar la meua posició d'«optimisme científista» o quelcom per l'estil, i qüestionar tot seguit la validesa dels mètodes de les ciències de la natura per a l'estudi del llenguatge. La qüestió no és pas trivial, ans afecta la mateixa base de tot l'edifici. Paga la pena, doncs, de parar-hi atenció. D'antuvi cal aclarir que l'objecció no qüestionaria el caràcter empíric de la lingüística; en aquest punt, és prou clar i és ben admes que una teoria lingüística no tan sols ha d'ésser lògicament consistent, sinó també adequada als fets, i, doncs, contrastable. El que es posaria en qüestió seria la «legitimitat» d'aplicar a l'estudi d'un aspecte d'allò que tradicionalment s'ha anomenat l'«esperit» els mateixos mètodes que hom aplica a l'estudi de la «matèria».³⁰ Analitzada atentament, l'objecció

30. El problema és una constant al llarg de la lingüística del XIX i del XX. És plantejat ja per Schleicher en un context darwinian, i reprès explícitament per H. Paul; però em consta que existeixen temptatives molt anteriors, com la de M. Mercier (1806). La qüestió ha rebut un darrer tractament per N. CHOMSKY, *Reflections on Language* (Nova York 1976), el qual concep la lingüística com una part de la psicologia cognitiva, i, en darrer terme, de la biologia humana, i proposa d'estudiar el llenguatge —ben entès,

se'ns apareixeria com un prejudici científic heretat d'una ja llarga tradició, arrelada en la distinció cartesiana entre la *res cogitans* i la *res extensa*, i al qual no devia ser del tot aliena la Santa Inquisició. Si hom compara el desenvolupament relatiu de les «ciències de la natura» i les «ciències de l'esperit» d'ençà del Renaixement, no li costarà de reconèixer que la desproporció en els resultats teòrics i en les conseqüències pràctiques és gran i favorable a les primeres. Hom tendeix a imputar el fet a la complexitat dels objectes respectius; en principi, tanmateix, no es pot pas negar que la física, poso per cas, ha assolit objectius d'una complexitat considerable i que en el moment de formular-se havien de semblar pràcticament impossibles. En darrer terme, no podem comparar la complexitat real de dos objectes mentre no disposem de teories adequades d'aquests objectes; les nostres apreciacions més immediates afecten el món sensorial, i aquest està determinat per la limitació dels nostres sentits, inclos el sentit comú. No hi ha, doncs, res d'estrany a creure que aquesta desproporció pot ésser deguda a la diferència en els mètodes emprats, o —encara més plausiblement— a les restriccions de tota mena amb què hom ha embolcallat l'objecte de les «ciències de l'esperit» i la manca d'ardidesa amb què hom n'ha formulat els objectius, car és ben cert que una teoria es jutja segons els fruits que dona, però no ho és menys que per tal d'obtenir algun fruit cal perseguir un objectiu ambiciós. De manera que, parafrasejant Max Planck, hom podria escriure que «entre totes les altres ciències, la lingüística constituïria una excepció si no hi tingués validesa la llei segons la qual els resultats més transcendents i valuosos de la investigació sempre s'obtenen únicament seguint els viaransys que per principi duen vers objectius inassolibles d'un coneixement veritable de la realitat».³¹

Hi ha encara un altre aspecte, no específicament metodològic, pel qual no em sembla del tot just el judici que la «lingüística estructural» mereix a Badia en allò que afecta la seva relació amb la sociolingüística. I és el fet, sovint oblidat a casa nostra, que, almenys en part, la «nova ciència» —per emprar l'expressió de Badia— ha estat afaïçonada i àdhuc «proposada» per homes que procedeixen d'aquell camp. Homes que, en moltes ocasions, partien també d'una insatisfacció personal pel fet que la lingüística restés reduïda a l'estudi de les estructures formals de les llengües, o que partien, en al-

la «*faculté du langage*» —de la manera com s'entendria qualsevol altre òrgan corporal, genèticament determinat.

31. *Op. cit.*, p. 217. He substituït el mot «física» de l'original pel mot «lingüística».

tres ocasions, de la voluntat de superar les limitacions inherents al mètode estructural o a una versió de la gramàtica transformacional per a l'explicació de determinats fenòmens gramaticals. El distribucionalisme de Harris, «etapa suprema» de l'anomenada «lingüística descriptiva», prenia, seguint Bloomfield, l'oració o l'enunciat com el «context més ampli» —i.e. l'enunciat, per definició, no té «distribució»— i cercava d'establir la «distribució» dels diversos elements de la llengua a partir d'aquell context;³² la gramàtica generativa transformacional de la primera època era —ho és encara per a molts— una teoria de l'estructura gramatical (basada en l'oració), en un cert sentit, una «teoria de l'oració». Harris va intentar d'ultrapassar el límit de l'«oració» mitjançant les tècniques d'anàlisi del discurs i d'anàlisi transformacional —en un sentit molt peculiar—, les quals havien de permetre, segons ell, d'estudiar les relacions entre el llenguatge i la conducta, o entre el llenguatge i la situació social, cultural, etc., bo i traient profit dels mètodes d'anàlisi estructural.³³ D'això, és clar, no se'n podia pas dir «sociolingüística», però sí que representava, en canvi, una primera aproximació de la lingüística i els estudis de les relacions entre llengua i cultura, els quals fins aleshores es limitaven a juxtaposar descripcions dels fets de la «sèrie lingüística» a descripcions dels fets de la «sèrie cultural».³⁴ Igualment, en el camp del «generativisme» hom va començar a preocupar-se, en els darrers anys seixanta, per l'estudi de les relacions entre la «competència lingüística» i altres sistemes de comportament (les regles d'educació, etc.), així com per la integració de fets com les pressuposicions —lògiques i pragmàtiques— de certs tipus de frase o de certs mots, la informació rellevant del context extralingüístic —ja sia el context sociocultural general o la situació concreta en què es produeix l'acte lingüístic—, la manifestació formal de les relacions interpersonals a través del llenguatge, etc., en la descripció lingüística, o, en termes generals, per la integració de la «pragmàtica» en la «gramàtica». També els estudis de la «variació lingüística», duts a terme tant des de l'estructuralisme com des de la gramàtica transformacional, han menat els investigadors vers un aspecte de la «sociolingüística»: en el primer cas, perquè hom ha intentat de trobar en els fets socials la regularitat que el mètode estructural era incapaç d'assignar a les anomenades

«variants lliures» (d'un fonema, d'un morfema, etc.), fins al punt de privar-les d'aquell caràcter «lliure» i de mostrar-ne la correlació sistemàtica amb determinades diferències socials; en el segon, perquè ha obligat a qüestionar la concepció de la gramàtica com un sistema coherent i homogeni, i a plantejar la possibilitat de «gramàtiques polilectals» que potser s'adriren més als fets empírics, etc.³⁵ Allò que convé retenir de tots aquests diversos casos és el fet que tots ells són el resultat lògic —no necessàriament correcte— del desenvolupament intern de la «lingüística estructural» *sensu lato*. Segons això, la «sociolingüística» se'ns apar, d'una banda, com una disciplina multiforme, accessible des de diversos punts de vista, i, de l'altra, com una ampliació natural del concepte de «lingüística», a la qual ampliació no s'ha arribat pas per una decisió arbitrària, producte d'un gust personal, sinó per una sistemàtica exploració de les vies obertes per la «lingüística estructural».

Si de la història passem a la metodologia, cal reconèixer que tampoc ací no ens trobem amb un fenomen desconegut en altres ciències. En efecte, és cosa sabuda que el desenvolupament d'una ciència empírica no es produeix d'una manera sistemàtica i homogenia a partir d'un punt determinat, sinó que tot sovint s'originen teories diverses, que parteixen de necessitats i supòsits diferents i que en ocasions poden entrar en conflicte. Aquesta situació pot obligar, de primer antuvi, a una modificació i adaptació mútues, i, en darrer extrem, a la integració de les diverses teories en una de sola, on les contradiccions originals trobaran una solució unívoca. De manera que el desenrotllament d'una ciència tendeix a la unificació de les diverses teories a què ha donat lloc, o, en altres mots, a la reducció del nombre d'aquelles teories. Ara bé, aquest procés no implica la reducció del camp de fenòmens objecte de la ciència; ben al contrari, tot nou sistema ha d'ésser capaç d'explicar els fets descrits i/o explicats pel sistema antic, independentment del fet que en pugui explicar d'altres. En lingüística sabem que una «teoria de l'ús de la llengua» ha de contenir una «teoria de l'estructura de la llengua» —i això justifica l'èmfasi que hom ha posat en aquesta—, i és possible de pensar que, en el futur, la «lingüística estructural» s'haurà d'integrar en la «sociolingüística», o que totes dues s'integraran en una teoria superior, que podem anomenar simplement «lingüística». Llavors, l'actual contra-

32. Cf. Z. S. HARRIS, *Structural Linguistics* (Chicago 1951), ps. 11 i ss.

33. Z. S. HARRIS, *Discourse Analysis*, "Language", 28 (1952), ps. 1-30, i altres treballs.

34. Entre aquests darrers Harris inclou molts aspectes d'allò que anomenem el "significat".

35. Cal incloure entre els estudis del primer tipus tot allò que afecta la "dialectologia estructural" (U. Weinreich, W. Labov, etc.); quant als segons, cf. els treballs de Carden, Shuy, Bailey, etc.

posició, aparentment irreductible, entre aquelles no haurà passat de la pura anècdota. Ara bé, aquesta concepció de la «sociolingüística» o de la «lingüística» no podrà prescindir de la descripció i l'explicació de les estructures lingüístiques, ans, ben al contrari, la implicarà. D'aquí, que els qui sostenen aquesta concepció no acabin de refiar-se d'una «sociolingüística» caracteritzada per la manca de descripció lingüística.

Totes aquestes observacions, tant aquelles primeres, de caire metodològic, com aquestes darreres, de caire més aviat històrico-genètic —però no exemptes d'implícacions metodològiques—, es basen en qüestions de fet, no en meres opinions personals. Són, doncs, escassament discutibles. Tingueu present que jo no proposo una concepció de la «sociolingüística», sinó que m'atinc a allò que un cert consens professional anomena així; em sembla que he donat proves prou clares més amunt que no faig defecció de, per exemple, la crítica ideològica. L'oblit de què els fets comentats darrerament són objecte a casa nostra és significatiu, tanmateix, de la circumstància que ací la «sociolingüística» s'ha vist promoguda, encoratjada, i, d'alguna manera, «consumada» a partir de punts de mira relativament aliens a la lingüística, com es pot deduir fàcilment d'una mera consideració de la relació dels participants en el congrés de Toronto i components del Grup Català de Sociolingüística: llevat del mateix Badia i de Jordi Carbonell, els altres membres provenen de camps tan diversos com la història —que tanta devoció desperta a les nostres terres, i a la qual no és pas estrany aquell darrer—, l'antropologia, la sociologia, la física, la pedagogia, l'assaig, la «nova

cançó», i, exclusivament o subsidiària, la militància.³⁶ A més, tant Badia com Carbonell són, per formació, més a la vora de la filologia —i aquesta està íntimament lligada a la història i a l'historicisme— que de la «lingüística estructural», i és —em sembla a mi— en aquest predomini de l'orientació historicista —dins el grup i a nivell personal—, així com en una mena d'operació propagandística adreçada als pretesament reticents «filòlegs i gramàtics» del país a què alludeix Badia, que cal cercar l'explicació de la conscient i repetida confusió entre la «sociolingüística», la «sociologia del llenguatge» i la «història de la llengua». Si hom cercava de desfilars aquest cabdell, potser fóra útil d'incloure un quart element, a saber, l'estudi del canvi lingüístic o «gramàtica històrica», i de concloure, amb una proporció, que, almenys en un cert sentit, la «sociolingüística» és a la «gramàtica històrica» el que la «sociologia del llenguatge» és a la «història de la llengua».³⁷ Amb això, si més no, hom pot destriar en tot moment l'aspecte «intern» i l'aspecte «extern» de l'estudi del llenguatge, *i.e.* l'aspecte més estructural i sistemàtic de la resta. La proporció, òbviament, tendeix a simplificar les coses, però potser aquest no sigui al capdavant tan mal viarany per arribar a tenir unes nocions clares i precises.

JOAN A. ARGENTE

36. Posat així, esdevé clara l'estreta relació entre «sociolingüística» i «dialectologia estructural». Ara, la «sociologia del llenguatge» ha existit en forma d'observacions esparses de molt abans; no crec anar massa errat si atribueixo un primer (?) intent de sistematització a l'ocasionalment anomenada escola sociològica francesa (A. Meillet, M. Cohen i companyia) i a alguna figura més o menys aïllada, com Alf Sommerfelt —el qual havia col·laborat amb aquells— o Christine Mohrmann.

36. I, ara que he passat llista, penso que, ben mirat, potser sí, que tenia raó el professor Fishman quan conjecturava que «en realitat, cada catalanoparlant deu ésser un sociolingüista!» (Cf. *Treballs*, p. 12.)

Oració i fragments: vers una definició conjunta, per M. Lluïsa Hernanz

Introducció

El concepte d'oració ha plantejat sempre nombrosos problemes, com demostren les vacil·lacions de molts autors quan assagen d'establir els límits d'aquesta unitat gramatical. Si intentem precisar quines són les configuracions sintàctiques que hom considera oracions, ens adonarem de seguida que tot depèn dels supòsits metodològics en què cada gramàtic es basa.

Una acurada revisió de les definicions d'oració que trobem tant dins la gramàtica tradicional com dins l'estructuralisme palesa el dilema associat a qualsevol intent de caracteritzar-la: ¿cal anomenar «oracions» només els conjunts de mots que respecten l'esquema de subjecte i predicat o bé hem d'estendre l'abast del concepte a totes les «expressions amb un sentit complet»? Les definicions formals trien la primera solució; les nocionals, la segona. El desacord entre